

**Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПНУ Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Національний університет
«Львівська політехніка»
Інститут права, психології та інноваційної освіти,
кафедра педагогіки та інноваційної освіти
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Черкаський національний університет ім.Б.Хмельницького**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ І
ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ В ОСВІТНЬОМУ ТА НАУКОВОМУ
ПРОСТОРІ**

**Збірник тез доповідей за матеріалами
V Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції**

4 листопада 2022 року

МУКАЧЕВО

УДК 373.2(063)

А 43

Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі : збірник тез доповідей V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 4 листопада 2022 р., Мукачєво / Ред.кол.: Т.І.Бондар (гол.ред.) та ін. – Мукачєво : МДУ, 2022. – 319 с.

**Рекомендовано до поширення в мережі Інтернет
науково-технічною радою Мукачівського державного університету
(протокол №9 від «21» листопада 2022 р.)**

Рецензенти:

Фізеші О.Й. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету.

Атрощенко Т.О. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету.

У збірнику вміщено тези доповідей V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі». Учасники конференції розкривають проблеми педагогічної освіти та розвитку особистості, використання новітніх технологій та інновацій в освіті, виховання особистості в контексті сучасної освітньої парадигми, особливості психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців до реалізації завдань компетентнісного підходу в освітньому процесі, дидактико-методичного супроводу компетентнісно орієнтованого навчання у початковій школі, сучасного стану та перспективи розвитку дошкільної освіти в Україні, теорії і практики управління освітою, історії педагогіки.

Видання призначено для науковців, викладачів, аспірантів, студентів педагогічних навчальних закладів, працівників системи освіти.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність статистичної та іншої інформації, що надана в рукописах, та залишає за собою право не розділяти поглядів деяких авторів на ті чи інші питання, розглянуті на конференції.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

Редакційна колегія:

Бондар Т.І. – д. пед. наук, професор, завідувач кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту.

Добош Олена Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Іванова Вікторія Вікторівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти, Мукачівський державний університет.

Пинзеник Олена Мафтеївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Фендик Оксана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Швардак Маріанна Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

ЗМІСТ
РОЗДІЛ 1

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

<i>Михайло Барко</i>	11
РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ У ДРУГОМУ КЛАСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
<i>Наталія Башавець, Ірина Баранова</i>	14
ВПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ	
<i>Любов Біган, Маріанна Горват</i>	18
АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІДЕЙ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ДИСКУРСІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	
<i>Любомир Брижак</i>	23
ЗМІСТ ТЕРМІНОПОНЯТТЯ «НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ»	
<i>Мирослава Газдик</i>	26
ЗНАЧИМІСТЬ ПРАКТИЧНО-ДІЯЛЬНІСНОГО КОМПОНЕНТА У СФОРМОВАНOSTІ ГОТОВНОСТІ ДО МАЙБУТНІХ ОПЕРАТОРІВ З ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ ТА ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
<i>Любов Дольнікова</i>	31
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТРАКТУВАННЯ ВІДМІННОСТЕЙ ПРОЦЕСІВ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ ТА ОПАНУВАННЯ ВМІНЬ	
<i>Федір Загура, Наталія Муқан</i>	34
ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ДОСВІД НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»	
<i>Людмила Керенович, Марія Кузьма-Качур,</i>	37
СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА СПОСТЕРЕЖЛИВІСТЬ ЯК ПЕДАГОГІЧНІ КАТЕГОРІЇ	
<i>Мирослава Кохан, Марія Кузьма-Качур,</i>	40
САМОКОНТРОЛЬ ТА ЕТАПИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
<i>Крістіан Луца</i>	42
РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
<i>Аліна Мотря, Наталія Лалак</i>	45
ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ	
<i>Діана Синичка, Маріанна Горват</i>	50
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	
<i>Іванна Скоблей, Марія Кузьма-Качур</i>	55
ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ: СУТНІСНА	

ХАРАКТЕРИСТИКА

РОЗДІЛ 2 НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ

<i>Олена Бобирєва</i>	58
МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ У ФОРМУВАННІ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ	
<i>Тімеа Гонак, Марія Кузьма-Качур</i>	62
МІЖПРЕДМЕТНА ІНТЕГРАЦІЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
<i>Наталка Лібак</i>	64
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>Катерина Мовчан, Ніколетта-Єлізавета Будяненко</i>	67
БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА	
<i>Діана Олексій, Любов Фенчак</i>	69
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ	
<i>Володимир Орбан</i>	72
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЦИФРОВИХ СИСТЕМ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	
<i>Ганна Побірченк, Олександра Побірченко</i>	77
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ З МАТЕМАТИКИ В ОБ'ЄДНАНИХ АРАБСЬКИХ ЕМІРАТАХ	
<i>Марія Фенчак, Любов Фенчак</i>	79
ОНЛАЙН – ПАРТНЕРСТВО З БАТЬКАМИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЯК ВИМОГА СУЧАСНОСТІ	
<i>Артем Чуйков, Тетяна Курінна</i>	83
ВІРТУАЛЬНА ДОШКА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	
<i>Юліанна Юхта</i>	88
НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ	
<i>Михайло Яцура</i>	91
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА	

РОЗДІЛ 3
ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ
СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

<i>Сергій Пішун</i>	95
АКСЮЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК ВЕКТОР У РЕАЛІЗАЦІЇ	
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	

РОЗДІЛ 4

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ КОМПЕТЕНТІСНОГО
ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

<i>Тетяна Атрощенко, Оксана Попович</i>	97
ХАРАКТЕРИСТИКА ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК	
ІНДИКАТОРА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ	
ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
<i>Олена Добош</i>	101
ДИСЦИПЛІНА «МЕТОДИЧНА РОБОТА В ЗАКЛАДАХ	
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ» В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ	
ФАХІВЦІВ ЗДО	
<i>Галина Гудачок</i>	104
ФОРМУВАННЯ ПРОГНОСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
<i>Наталія Ільканич, Мирослава Томашевська</i>	106
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ	
ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
<i>Вікторія Качмар, Надія Брижак</i>	109
ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
<i>Антоніна Микуліна</i>	112
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА КЕРІВНИЦТВО САМОСТІЙНОЮ	
РОБОТОЮ ЗДОБУВАЧІВ	
<i>Андрея Молнар-Чатлош</i>	117
ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ	
У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УГОРЩИНИ	
<i>Ілона Фегер, Мирослава Томашевська</i>	120
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	
МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ У ЗАКЛАДАХ ВИШОЇ ОСВІТИ	
<i>Оксана Фенцик</i>	125
АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ	
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	
<i>Оксана Фенцик, Зореслава Станинець</i>	128
ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО	
ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ	

У ПОЧАТКОВІ ШКОЛІ: УКРАЇНСЬКА

<i>Сергій Юшин</i>	132
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИКА ЯК ПЕРЕДУМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ЙОГО КАР'ЄРНИХ ПРАГНЕНЬ	
РОЗДІЛ 5	
ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
<i>Доменіка Кирлик</i>	137
ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
<i>Катерина Резнікова</i>	139
ЛІТЕРАТУРНА САМООСВІТА: ЧИТАННЯ ЯК ВИХОВАННЯ ДУХОВНОСТІ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА БАЗОВОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ	
<i>Людмила Ющик</i>	142
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	
РОЗДІЛ 6	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	
<i>Христина Барна</i>	146
ВИКОРИСТАННЯ АРТИКУЛЯЦІЙНОЇ ГІМНАСТИКИ У ПОДОЛАННІ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ	
<i>Клавдія Джеджерера, Оксана Грищенко</i>	149
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ	
<i>Вікторія Іванова, Вікторія Деяк</i>	153
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО РОЗУМІННЯ ТА ТЛУМАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ	
<i>Вікторія Іванова, Тетяна Муха</i>	156
ФОРМУВАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	
<i>Оксана Кас'яненко, Вікторія Данчо, Юлія Ладжун</i>	161
ВИХОВАННЯ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ЯК ПРОБЛЕМА ДОШКІЛЬНОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ	
<i>Оксана Кас'яненко, Єлена Одошевська</i>	165
ФОРМУВАННЯ У СУСПІЛЬСТВА ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ОСІБ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ	

ПОТРЕБАМИ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

<i>Оксана Кас'яненко, Жужанна Товт</i>	168
РОЗВИТОК ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ ПОЕТИЧНОГО СЛОВА	
<i>Антоніна Микуліна, Даша Паренко</i>	172
ВПЛИВ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА НА ОБРАЗОТВОРЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДОШКІЛЬНИКІВ	
<i>Антоніна Микуліна, Мар'яна Шуберт</i>	176
МЕТОДИКА ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ВИТИНАНКОЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
<i>Катерина Михайлова, Надія Волошин</i>	180
МОНІТОРИНГ СФОРМОВАНOSTI ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ	
<i>Вікторія Пеняк, Наталія Лалак</i>	184
ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ АРТ-ТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
<i>Олена Пинзеник</i>	189
ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
<i>Надія Русин, Анна Штраус</i>	195
ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ МОРАЛЬНИХ ВІДНОСИН У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
<i>Надія Русин, Наталія Сігеті</i>	201
МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗКУЛЬТУРНОГО ДОЗВІЛЛЯ З РОДИНАМИ ДОШКІЛЬНИКІВ	
<i>Надія Русин, Яна Арделан</i>	204
ІНТЕРАКТИВНІ ІГРИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УЯВЛЕНЬ	
<i>Черепаня Наталія, Вінер Мирослава</i>	207
ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ІГОР У РОЗВИТКУ ДОПИТЛИВОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
<i>Наталія Черепаня, Світлана Власюк</i>	211
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ УМОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДАПТАЦІЇ ТА ОЗДОРОВЛЕННЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗДО	
<i>Наталія Черепаня, Бобрушкко Наталія</i>	216
АПЛІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ РУК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
РОЗДІЛ 7	
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ	
<i>Тетяна Гичка, Маріанна Швардак</i>	220
АЛГОРИТМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	
<i>Яна Далекорій, Маріанна Швардак</i>	222
ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО	

КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

<i>Андрея Йокоб</i>	224
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
<i>Катерина Клованич, Маріанна Швардак</i>	227
ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІННОВАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ	
<i>Наталія Лалак, Станіслав Пуга</i>	229
ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО КЕРІВНИКА ЗЗСО	
<i>Тетяна Фоменко, Маріанна Швардак</i>	234
ІННОВАЦІЇ ЯК ШЛЯХ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ	
РОЗДІЛ 8	
ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ	
<i>Інна Гафинець</i>	237
ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПИТАНЬ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІКИ ТА МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (ПОЧ. ХХІ СТОЛІТТЯ)	
<i>Беата Гейдер</i>	241
СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ О.Я. САВЧЕНКО	
<i>Христина Пушкаш</i>	245
ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ БЛАГОДІЙНИХ ТОВАРИСТВ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАКАРПАТТІ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ	
<i>Сабіна Шкріба</i>	250
ЗНАЧУЩІСТЬ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ПЕДАГОГІЧНИХ ПЕРСОНАЛІЙ	
РОЗДІЛ 9	
ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА	
<i>Тамара Бондар</i>	254
ДОШКІЛЬНА ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	
<i>Кристина Михайлович</i>	259
СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ІНТЕГРАЦІЯ» В ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ УГОРЩИНИ	
<i>Єлена Одошевська, Оксана Фенцик</i>	262
ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГА ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ: СУТНІСТЬ ПРОБЛЕМИ	

<i>Ірина Садова, Ярослав Богоніс</i>	265
СОФІЯ РУСОВА ПРО ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	
<i>Тетяна Савко</i>	268
ЗАЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ГІРСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ	
<i>Лілія Свалявчик, Фенчак Любов</i>	271
ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	
<i>Оксана Чекан, Аліна Медвідь</i>	276
ПРОФІЛАКТИКА МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
<i>Оксана Чекан</i>	279
РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
<i>Оксана Чекан, Катерина Химинець</i>	281
ЛОГОРИТМІКА ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ВІДХИЛЕНЬ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАЇКАННЯМ	
РОЗДІЛ 10	
ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ПРАКТИКА (до 100-річчя Всеукраїнського науково-педагогічного журналу «Рідна школа»).	
<i>Василина Бердар</i>	284
МЕТОДИЧНА РОБОТА ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАКАРПАТТЯ В ХХ СТОЛІТТІ В МАТЕРІАЛАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПЕРІОДИКИ	
<i>Ірина Дубровіна</i>	289
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ-ОРГАНІЗАТОРІВ У КОНТЕКСТІ САМООСВІТИ	
<i>Олександр Міхно, Тетяна Полюхович,</i>	293
ДО 100-РІЧЧЯ ЖУРНАЛУ «РІДНА ШКОЛА»: ГОЛОВНІ РЕДАКТОРИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ВІРТУАЛЬНОЇ ВИСТАВКИ НА САЙТІ ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ)	
<i>Олена Отич</i>	299
ІНСТИТУЦІЙНІ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ	
<i>Крістіна Староста</i>	303
ПИТАННЯ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА СТОРІНКАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПЕРІОДИКИ ЗАКАРПАТТЯ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ	

<i>Октавія Фізеші</i>	309
РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПЕРІОДИКИ В РОЗВИТКУ ОСВІТИ ЗАКАРПАТТЯ (1868-1944 рр.)	
<i>Марія Черепаня</i>	313
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ВАДАМИ ЗОРУ НА СТОРІНКАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПЕРІОДИКИ В ЗАКАРПАТТІ (1919-1938 рр.)	

УДК 37.018.3. 47.7. (09) «1919-1938»

Марія Черепаня

доктор філософії з педагогічних наук,
асистент кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ВАДАМИ ЗОРУ НА СТОРІНКАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПЕРІОДИКИ В ЗАКАРПАТТІ (1919- 1938 рр.)

В умовах глобалізації сучасної освіти великого значення набуває вивчення та ретроспективний аналіз педагогічних процесів та явищ (у тому числі й становлення та розвитку закладів інтернатного типу) з урахуванням конкретно-історичних умов розвитку суспільства та етнокультурних особливостей регіону, що досліджується, зокрема Закарпаття, яке впродовж ХХ століття входило до складу ряду держав, що зумовило його полікультурність, а також синтез різноманітних підходів у забезпеченні суспільного піклування про дітей, їх освіту та розвиток. Серед історико-педагогічних досліджень, присвячених становленню та розвитку інтернатної освіти в Закарпатті, варто виокремити праці А. Машкаринець-Бутко, М. Маринкевича, М. Попадича та Б. Качура, П. Стрічика, М. Талапканича, В. Химинця.

У 1919 р. закарпатські землі утворили єдину адміністративно-територіальну одиницю – Підкарпатську Русь у складі Чехословацької республіки, відтак система суспільного піклування про дітей-сиріт та дітей з вадами розвитку перейшла під підпорядкування **Міністерства соціальної опіки** у м. Прага та Рефератам шкільної управи та **соціальної опіки** Цивільної управи Підкарпатської Русі в м. Ужгород. Окрім дитячих будинків/притулків у Підкарпатській Русі діяли й інші заклади інтернатного типу (табл. 1).

Таблиця 1

Статистична інформація про дітей з вадами розвитку (1929/30 рр.)

№ з/п	Ознаки вад	Кількість дітей	% дітей шкільного віку
1	Фізичне каліцтво	262	0,26 %
2	Сліпі	85	0,072%
3	Глухонімі	211	0,17%
4	Психічне каліцтво	3547	3%
	а) дебільні	3252	
	б) розумова відсталість	180	
	в) ідіоти	115	
5	Відстаючі в навчанні	407	0,34%
6	Аморальна поведінка	208	0,18%
Всього		4720	4,022%

Джерело: [7, с. 24].

Особливості організації освітнього процесу, впровадження інноваційних на той час методик навчальної та виховної роботи з дітьми, які перебували в спеціалізованих інтернатних закладах, зокрема, в школі-інтернаті для глухонімих дітей, школі-інтернаті для сліпих, в інтернатному закладі для дітей з обмеженими фізичними та розумовими можливостями, стали предметом наукових розвідок та педагогічного дослідження закарпатських педагогів, передусім практиків, які працювали з дітьми у вищезазначених закладах. Так, свої дослідження з питання навчання та виховання дітей в інтернатних закладах, результати власних спостережень та практичного досвіду, вивчення передового європейського досвіду вони висвітлювали на сторінках педагогічного часопису «Учитель» (фахове видання, в якому публікувалися здебільшого науково-педагогічні та методичні матеріали). Переважно на сторінках «Учителя» розміщувалися матеріали, які стосувалися виховання і навчання дітей з вадами зору та слуху. Зазначимо, що закладу для підготовки вчителів і вихователів до роботи інтернатних закладах для глухонімих та незрячих не було, відтак спеціальної педагогіки і методики ніхто вивчав. Тому й доводилося проводити просвітницьку роботу через фахові журнали. Зупинимося на окремих публікаціях. Однією з перших публікацій, яка акцентувала увагу на проблемах освіти дітей з різними патологіями стала публікація А. Мешка «О воспитанію глухонімих и о лечебной педагогии взагали» (рочник VI (1924), число 1-2), в якій він ділиться спостереженнями за

психологічними особливостями глухонімих дітей, їх поведінковими характеристиками, а також особливостями навчання їх спілкуванню. Публікація призначена для вчителів і вихователів, які працюють з такими дітьми, а також батьків, бо: «се только тот може почувствовать, кто з ними жие и в тѣсном связѣ занимается з ними» [1, с. 38]. Згодом, у 1925 р., А. Мешко опублікує ще одну статтю під цією ж назвою, але зміст її буде значно розширеним, доповненим інформацією. У вступі автор дає визначення «лечебної педагогії», під якою розуміє «воспитанє глухонімих, сліпих, ідіотов т.д.» [2, с. 245-248]. Далі йде опис різновидностей глухоти й німоти, описуються психічні характеристики глухонімих дітей, особливості сприймання, їх соціалізація тощо.

З відкриттям закладу для сліпих дітей актуалізується питання навчання та виховання дітей з вадами зору. З першою публікацією щодо специфіки навчання сліпих дітей «Научованя слѣпых» виступив Василь Довгун, управитель-учитель закладу для сліпих у м. Мукачеві. У примітці до статті автор написав, що це його власні спостереження із «студійної дороги» (тут: стажування – М.Ч.) до закладу в м. Левоча (Словакія). Отже, у публікації автор акцентує на трьох важливих аспектах у навчанні сліпих дітей: 1) підготовка дітей до навчання (тут акцентує увагу на значенні тактильних відчуттів та слуху у незрячих дітей: «Зір, слух і дотик є найважливіші органи чуття. Оскільки у сліпого бракує зору, його місце заступають слух і дотик, так: слух – для орієнтування, дотик – для вивчення, який є великим скарбом, адже слух може обманювати»; аналізує окремі вправи, які використовуються для розвитку тактильних та слухових відчуттів, наприклад «Скринька всячини», слухання звуків, визначення напрямку, сили звуку, густини повітря тощо); 2) зміст навчання (аналізує зміст шкільних предметів, методи і засоби їх вивчення. На питання «Що і як вчать сліпі?» він відповідає: «Все, що вчать зрячі, але різниться метода, бо на місце зору заступають дотик і слух»). Провідна роль, як не парадоксально, належить демонструванню, бо «без нагляду не учиться нич. Что не можна показати у природі, то виробиться з глини. Перше дотикати

наглядовати, а потім о них говорити... Учити мало, але добре, часто повторяти ...» і т.п.); 3) шосте чуття (описує значення інстинкту у сліпих дітей, особливості його розвитку, адже «шестый змысл найліпше развитый у сліпорожденного») [6, с. 143-150].

Особливості навчання та виховання незрячих дітей висвітлено також у публікаціях Івана Зейкана та Петра Світлика. Зокрема, у статті І. Зейкана «Пару слов о сліпых» йдеться про типи сліпоти, причини її виникнення. Значну увагу автор приділяє питанню профілактики зору, ролі батьків та учителів у його збереженні, адже боротися із захворюванням органів зору було б успішніше, якби «родители были бы выховани на повинность свою и велику одвичальность, щодо будучого щастя своїх дітей». Віддавати дітей на навчання та виховання у спеціалізовані інтернатні заклади слід якомога з раннього віку. Як приклад, він наводить Чехію і Моравію, де батьки незрячих дітей вже з немовлячого віку відвідують педагогів і лікарів для того, щоб діти були максимально підготовлені до навчання в спеціалізованій школі. Відтак, на думку педагога, важливої ролі набуває просвітницька робота серед населення [3, с.186-188]. Після відвідин закладу для сліпих у Мукачеві І. Зейкань пише наступну статтю на тему «Душевный живот сліпых». У статті визначено головну задачу вчителя-вихователя: «в душу дитини – невидиму сутність – посіяти найвищі моральні та естетичні почуття, а також знання, які є необхідними для щоденного використання», але для цього необхідно вивчати особистість цілісно, тим більше слід знати ці особливості у хворих дітей. На основі змісту статті, можемо зробити висновок, що автору були відомі вчення європейських філософів, педагогів та психологів того часу (Л. Бюхнер, П. Віллей та ін.), а також був ознайомлений із доповідями педологічного з'їзду у м. Брно (1922 р.), що свідчить про професійний інтерес та підхід до висвітлення проблем, пов'язаних із освітою незрячих дітей [4, с.23-27].

Питання методики навчання сліпих дітей математики розглядав М. Добей у статті «Числене у школі сліпых» [6, с.21-22]. «Числене в інститутах сліпых єсть право так важно, як в народних школах, – зазначає він. – Метода

вучованя є однака, лише що числа не пишуться крейдою, але до того зготовленими значками». Окрім того, автор публікації радить використовувати при навчанні лічби підручні матеріали (пальці, палички, горіхи тощо). Також пропонує використовувати «веселі задачі», заохочення, змагання як методи підвищення пізнавальної активності учнів.

Можемо зробити висновок, що дописи педагогів-практиків у педагогічних періодичних виданнях Підкарпатської Русі були чи не єдиним джерелом обміну інформацією з теорії та практики організації навчання та виховання дітей з вадами зору, адже закладів професійної підготовки педагогів з такими дітьми в краї не було.

Список використаних джерел

1. *Учитель. Выдає Школьный отделъ цивильной управы Подкарпатской Руси.* 28 фебруара 1924. Рочник V. 1924. Число. 1-2.
2. *Учитель. Выдає Школьный отделъ цивильной управы Подкарпатской Руси.* 31децембра 1925. Рочник VI. 1925. Число. 9-10.
3. *Учитель. Выдає Школьный отделъ цивильной управы Подкарпатской Руси.* 30 децембра 1926. Рочник VII. 1926. Число. 7-10.
4. *Учитель. Выдає Школьный отделъ цивильной управы Подкарпатской Руси.* 30 децембра. 1927. Рочник VIII. Число. 10.
5. *Учитель. Выдає Школьный отделъ цивильной управы Подкарпатской Руси.* 28 фебруара 1929. Рочник X. Число. 1-2.
6. *Учитель. Выдає Школьный отделъ цивильной управы Подкарпатской Руси.* 31децембра 1924. Рочник V. 1924. Число. 9-10.
7. Pešina J. *Školství na Podkarpatské Rusi v přítomnosti.* Praha: Statní nakladatelstvo v Praze, 1933. 51 str

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>